

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1942 kl. 9 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om förlängning av skyddstiden beträffande författarrätten till sådana litterära verk, som tillkommit före den 1 januari 1920.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 173, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Holmbäck* hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om tillägg till lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk.

Häri genom förordnas som följer.

§ 1.

Författare till skrift tillerkänd befogenhet, som jämlikt lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk skall gälla intill utgången av något av åren 1942—1946, skall vara gällande intill utgången av år 1947, dock högst intill utgången av femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

§ 2.

Överlåtelse av författarrätten eller däri ingående befogenhet, som ägt rum före den 1 juli 1942, skall icke anses omfatta även tid, med vilken genom denna lag skyddet för befogenheten förlänges.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942.

I lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk upptagas bestämmelser om skydd för bland andra följande verk, nämligen skrift och muntligt föredrag samt musikaliskt verk.

Enligt 2 § i lagen äger författare med vissa inskränkningar, som angivas i lagens 9—12 och 14 §§, uteslutande rätt att genom tryck, fotografi eller på annat sätt mångfaldiga sitt verk; att offentligen föredraga skrift eller muntligt föredrag, utföra musikaliskt verk eller uppföra dramatiskt eller mimiskt verk; att medelst kinematografi offentligen framföra eller genom radio utsända sitt verk. Till mångfaldigande hänföres jämväl att överföra ett verk på mekaniskt tal- eller musikinstrument eller på vals, platta, band eller annan till dylikt instrument hörande inrättning. Där ett sålunda överfört verk genom instrumentet återgives, anses detta såsom föredragande eller utförande av verket.

Den enligt 2 § författare tillerkända befogenheten innebär jämlikt 3 § även uteslutande rätt för honom att mångfaldiga ävensom offentligen föredraga, utföra eller uppföra eller ock medelst kinematografi framföra eller genom radio utsända sitt verk i översättning till annat språk eller från en till annan munart av samma språk, så ock i bearbetning.

Författarens rätt enligt lagen skall jämlikt 20 § vara gällande intill utgången av trettionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1920 och äger tillämpning jämväl med avseende på verk, som dessförinnan tillkommit. Härvid gäller dock bland annat det undantag, att den enligt den genom nya lagen upphävda lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift författare tillerkända uteslutande rätt att mångfaldiga skrift, musikaliskt verk, teckning eller avbildning skall, när författaren avlidit före den dag då nämnda lag trädde i kraft, vara gällande intill utgången av år 1927, samt att ifråga om verk av annan författare, vilket utgivits före den 1 januari 1920, den rätt, som nu sagts, skall gälla intill utgången av femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

I motionen anföres bland annat följande:

Lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk, som återger de gällande reglerna i Sverige på författarrättens område, genomför en enhetlig skyddstid för de litterära och musikaliska verk, vilka utgivits efter den 1 januari 1920, då lagen trädde i kraft. Tidigare gällde lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift. Enligt denna lag, i den lydelse den hade mot slutet av sin giltighetstid, ägde författarens rättshavare ensamrätt att mångfaldiga skrift genom tryck och fotokemiskt förfarande tills femtio och att uppföra dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete med utstyrsel för skådebanan tills trettio år förflutit från författarens död. Nu stadgade man, att både rätten att mångfaldiga ett verk samt rätten att uppföra det för skådebanan skulle gälla till utgången av trettionde året efter författarens död. Denna tidslängd skulle vara bestämmande även för de övriga befogenheter — delvis förefintliga i äldre lagstiftning, delvis nyinförda genom 1919 års lagstiftning — som genom den nya lagen medgavs författaren. I fråga om verk, som utgivits innan den nya lagen trädde i kraft,

genomförde man åter icke den enhetliga skyddstiden. Man ansåg sig icke genom den nya lagen kunna minska det författarrättsliga skydd, som den äldre lagstiftningen gav, men ville icke låta den femtioåriga skyddstiden gälla även i sådana hänseenden, i vilka den icke genomförts av den äldre rätten. I följd härav varar beträffande före den 1 januari 1920 utgivna verk författarens ensamrätt att mångfaldiga sitt verk tills femtio år förflutit efter hans död, men författarrätten utslocknar redan trettio år efter författarens död t. ex. i fråga om verkets bearbetande för och framförande genom filmen, dess föredragande offentligen och dess utsändande genom radio. Vid samma tidpunkt utslocknar även författarrätten till verk, som utgivits före den 1 januari 1920, i vad den gäller rätten att utföra musikaliskt och uppföra dramatiskt eller mimiskt verk.

Frågan om den längd, skyddstiden lämpligen bör hava, är en av de mest omstridda i författarrättslagstiftningen. Å ena sidan står författarens intresse av att för sig och sina efterkommande erhålla ekonomisk vinning av det han skapat, å andra sidan samhällets intresse av att det andliga arbetets skatter i största utsträckning komma alla till godo. Detta sistnämnda intresse gör sig starkare gällande allteftersom i författarrätten införs flera befogenheter. Det var mindre starkt, då författarrätten i huvudsak endast omfattade skydd mot eftertryck, än då den innefattar ensamrätt att föredraga verket offentligen, att överföra det på mekaniskt instrument (t. ex. på en grammofonplatta), att utsända det genom radio o. s. v. I den utländska utvecklingen har emellertid författarens intresse vunnit stora segrar. De ojämförligt flesta stater äga en skyddstid på femtio år från författarens död — under det senaste årtiondet ha Tyskland, Österrike och Bulgarien genomfört femtioårig skyddstid — och endast Sverige, Schweiz och en balkanstat ha nu bland de europeiska stater, som tillhöra bernerkonventionen, en skyddstid på trettio år. Hänsyn till likformighet inom Bernunionen och särskilt till likformighet med lagstiftningen inom de övriga nordiska länderna utgöra starka skäl även för Sverige att införa den femtioåriga skyddstiden.

Två förutsättningar härför böra emellertid vara oundgängliga. Det finnes anledning att här betona dem.

Det skydd, som anordnas, bör icke få den gestaltning, att det lägger oskäliga band på samhällets intressen. En förlängning av skyddstiden bör t. ex. icke ske så, att även i fråga om den tid, varmed skyddet förlängts, innehavare av radioapparater kunna begå brott, med straff och skadeståndsskyldighet, om de låta vad radioapparaterna återgiva höras av en samling personer, som kan rubriceras såsom allmänhet.

Den ekonomiska vinningen av den långa skyddstiden bör verkligen fullt komma författaren och hans efterkommande till godo. Det har ofta påpekats att om författaren under sin livstid avhänder sig sin författarrätt för hela den tid, denna varar, han icke får nämnvärt mera i ersättning för författarrätten, om den räcker i femtio än om den varar i trettio år efter författarens död. Redan med hänsyn till omöjligheten att beräkna, huru allmänhetens smak kommer att ställa sig sedan trettio år förflutit efter författarens död, torde en förläggare icke vara benägen att betala någon avsevärd summa för författarrätten i den mån den avser längre tid framåt än trettio år efter författarens död. Varken författaren eller hans efterkommande få då gagn av att författarskyddet sträcker sig så långt framåt, trots att allmänheten får underkasta sig inskränkningar i möjligheten att tillgodogöra sig författarens verk. Den ende, som har fördel av den långa skyddstiden, blir förlagsfirman, som gör en icke på förhand kalkylerad vinst.

— — — —

En utsträckning av skyddstiden bör uppenbarligen kombineras med införande av nya bestämmelser med syfte att inskränka författarens dispositionsrätt över författarrätten, för att därigenom tillförsäkra hans efterkommande vinsten av denna rätt. Förebilder till sådana regler har man i utländska lagar.

I motionen har härefter omnämnts, att chefen för justitiedepartementet under hösten 1938 enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga för utredning angående reformer på auktorrättens och därmed sammanhängande immateriella rättigheters område, den s. k. auktorrättskommittén. Som mål för arbetet har enligt de lämnade direktiven uppställts att vinna utredning om möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning inom denna del av de andliga rättigheternas område. I anslutning härtill anföres i motionen följande:

Det torde icke kunna dragas i tvivel, att frågan om författarrättens utsträckning till tiden och de förutsättningar, under vilka detta bör ske, skulle blivit en av de punkter, å vilka kommitténs arbete skulle sättas in. Redan att kommittén skulle utreda möjligheterna till en gemensam nordisk lagstiftning inom auktorrättens område ger vid handen, att skyddstidens längd måste bli föremål för debatt. Att kommitténs arbete nu hart när helt har avbrutits tvingar fram ett ståndpunkttagande till ett särskilt spörsmål i fråga om skyddstidens längd.

I slutet av år 1941 ingåvo August Strindbergs arvingar till Kungl. Maj:t en skrivelse med anhållan om erforderliga åtgärder för genomförandet av en lagändring, varigenom uppföranderätten till dramatiska arbeten och rätten att mångfaldiga skrift, som utkommit före den 1 januari 1920, helt likställdes och sålunda uppföranderätten fastsloges att gälla intill utgången av femtionde året efter det, under vilket författaren avlidit. I sin motivering erinrade skrivelsens undertecknare, att trettioårsdagen av August Strindbergs bortgång inträffar 1942 och att uppföranderätten till hans skådespel därför blir fri med utgången av år 1942, under det att förlagsrätten till Strindbergs verk tillhör hans rättssinnehavare intill utgången av år 1962. Arvingarna anförde vidare, att de befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter, att de äro i allra högsta drag beroende av de inkomster, de kunna erhålla genom uppföranderätten till August Strindbergs dramatiska arbeten, samt tillade, att deras inkomster av den Strindbergiska litterära kvarlåtenskapen till allra största delen härröra sig från nämnda uppföranderätt.

Synnerligen starka skäl tala för ett tillmötesgående av denna framställning. Här är det fråga om en av Sveriges största författare, vars arbeten tillfört och komma att tillföra det svenska samhället utomordentliga värden. I förhållande till dessa värden är beviljandet av några års utsträckt skyddstid för uppföranderätten till Strindbergs sceniska verk att betrakta som en obetydlighet. Här vet man dessutom att författarens närmaste anhöriga både behöva det ekonomiska stöd, som en förlängd rätt skulle innebära, och även att detta stöd skulle i full utsträckning komma just dem tillgodo. Deras begäran innebär blott att den svenska staten skall ge dem samma ställning som de skulle haft enligt lagstiftningen i nästan alla europeiska stater. Till slut är det yttre omständigheter som åstadkommit att man icke haft möjlighet att efter sedvanlig utredning taga ställning till hela den stora lagfråga, som ligger bakom.

Ett bifall till arvingarnas begäran kan även motiveras med allmänna synpunkter.

Ett bland de viktigaste problemen för en ny författarrättslig lagstiftning blir att söka skydda de ideella intressen, som äro knutna vid ett litterärt och musikaliskt verk. Det gäller att tillse att icke efter författarrättens upphörande bearbetningar äga rum från personer, vilka i själva verket förvanska verket. Den danska lagen den 26 april 1933 om författarrätt och konstnärsrätt ger i 9 § staten befogenhet att redan efter författarens död inskrida mot förvanskning, beskärning eller annan ändring av ett litterärt verk, om därigenom dess värde skulle väsentligen minskas (inskridande kan ske mot ändring »der maa anses at være en væsentlig Forringelse af» författarens verk). Denna befogenhet upphör icke när författarrätten upphör. Ur denna synpunkt är det — såsom Sveriges författarförening särskilt understrukt i en skrivelse, i vilken den livligt tillstyrkt de Strindbergska arvingarnas begäran — olämpligt att Strindbergs arbeten efter år 1942 i viktiga hänseenden icke längre lyda under författarrättsliga regler. Man kan mycket snart få se underhaltiga bearbetningar för filmen av t. ex. Röda rummet och Hemsöborna.

Om arvingarnas begäran skall bifallas, måste beslut fattas redan vid innevarande riksdag. Då nästa riksdag sammanträder, är eljest uppföranderätten till Strindbergs arbeten fri och någon helt ny skyddstid kan man ej gärna skapa. Den form, i vilken ett bifall skulle kunna tänkas, torde kunna hämtas från den österrikiska lagstiftningen. I Österrike stod frågan om införande av den femtioåriga skyddstiden i stället för den trettioåriga på dagordningen i slutet av 1920-talet. För Österrike var det emellertid otillfredsställande, om den femtioåriga skyddstiden, vars införande stod i samband med förhandlingar med Tyskland, skulle träda i kraft först sedan den 1 januari 1930 skyddstiden för Johan Strauss' verk utgått, och i följd därav beslöt man genom lag den 19 december 1929 att till den 31 december 1931 förlänga skyddstiden för de litterära och konstnärliga verk, till vilka författarrätten eljest skulle upphört den 31 december 1929 och den 31 december 1930. I analogi med denna österrikiska lag skulle en svensk lag med provisorisk karaktär kunna utfärdas, att skyddstiden för de litterära verk (om andra verk är icke fråga), vilka tillkommit före den 1 januari 1920, i fråga om annat skydd än för mångfaldigande förlängdes under en tidsperiod, under vilken man kan förutsätta att utredningen om omgestaltning av auktorrätten skall kunna hinna avslutas. Denna tid torde emellertid icke böra tillmätas alltför knappt, förslagsvis 5 år. En dylik lagstiftning skulle innebära ett bifall till arvingarnas begäran utan att man därför på något sätt bundit sig vid bedömningen av de förslag, som kunna framställas av auktorrättsutredningen. Några olägenheter av en dylik lag — vars motivering ligger i de utomordentliga omständigheterna — torde icke kunna uppstå.

Vid förevarande ärendes behandling inom utskottet har ordföranden i auktorrättskommittén, presidenten Birger Ekeberg på begäran av utskottet kommit tillstådes och lämnat upplysningar i ärendet. En sammanställning av vad presidenten Ekeberg därvid anfört har såsom bilaga fogats vid detta utlåtande.

Den förevarande motionen har föranletts därav, att enligt nu gällande bestämmelser skyddstiden för litterära verk, som tillkommit före den 1 januari 1920, utgår med trettionde året från författarens död såvitt avser bland annat rätten till uppförande av dramatiskt arbete, medan rätten till mångfaldigande av sådant verk enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag om rätt

Utskottet.

till litterära och musikaliska verk varar till utgången av femtionde året efter författarens död. På grund härav kommer, såsom i motionen framhålles, uppföranderätten till August Strindbergs dramatiska arbeten att bliwa fri med utgången av innevarande år, trots att författarrätten till hans verk vad angår eftertryck är gällande ytterligare tjugu år framåt.

Enligt motionärens förslag skulle skyddstiden i ovan förstnämnda avseende genom lag provisoriskt förlängas till 1947 års utgång i avbidan på beslut i frågan om en allmän förlängning av skyddstiden. I motionen påpekas hurusom Sverige numera är ett av de ytterst få länder, som ha kortare skyddstid än den i Bernkonventionen angivna femtioåriga skyddstiden efter författarens död, och framhålles att starka skäl tala för att även i vårt land infördes den femtioåriga skyddstiden, därvid dock enligt motionären vissa begränsningar i särskilda avseenden böra uppställas.

Frågan om revision av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk är för närvarande anförtrodd åt auktorrättskommittén, som bland annat har till uppgift att på detta område söka samarbete med de övriga nordiska länderna. Utskottet har därför icke ansett sig böra nu taga ställning till frågan om en allmän förlängning av den i vårt land gällande skyddstiden för litterära verk. Emellertid måste det, med hänsyn till de svårigheter för slutförande av nyssnämnda revisionsarbete som för närvarande föreligga, anses vara av vikt att tillse att för den händelse Sverige kommer att övergå till den bland annat i grannländerna gällande principen om femtioårig skyddstid, bestämmelserna därom kunna anslutas till de regler om femtioårig skyddstid som redan gälla i vissa fall enligt övergångsbestämmelserna till 1919 års lag. Angelägenheten av att förhindra, att en lucka uppstår genom att en skyddstid nu utgår som efter något eller några år skulle hava förlängts med ytterligare tjugu år, utgör enligt utskottets mening tillräcklig motivering för antagandet av en provisorisk lagstiftning av den innebörd motionären ifrågasatt. Behovet av en dylik provisorisk lagreglering framträder desto starkare som frågan här gäller vår störste dramatiska författare. Utskottet vill emellertid understryka att, såsom motionären föreslagit, denna lagstiftning bör begränsas till litterära verk.

Enligt vad utskottet inhämtat från auktorrättskommitténs ordförande skulle en dylik provisorisk lagstiftning ligga helt i linje med de förslag som närmast övervägas inom kommittén. Det lagförslag som framlagts i motionen synes också kunna i huvudsak godtagas. Emellertid torde vara lämpligast att det i första hand får ankomma på Kungl. Maj:t att låta närmare utforma en lag av nu ifrågavarande innebörd. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta på grundval av det i motionen framlagda lagförslaget utarbeta och för innevarande riksdag framlägga förslag om en

provisorisk förlängning av skyddstiden för sådana litterära verk som tillkommit före den 1 januari 1920.

Stockholm den 19 maj 1942.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson*, Branting, Brandt, Caap*, Albert Andersson och Siljeström**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Ryberg, Olsson i Mellerud, Björling och Lindberg* i Stockholm, fru *Gustafson*, herr *Birke* samt fröken *Öberg*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I min egenskap av ordförande i auktorrättskommittén har jag blivit anmodad att ange kommitterades ståndpunkt till frågan om en utsträckning av skyddstiden utöver trettio år efter auktors död samt att meddela, huru snart kommittén kan förväntas bli färdig med sitt arbete.

På sistnämnda fråga kan jag tyvärr inte lämna något bestämt svar. Kommittén samarbetar som bekant med delegerade för Danmark, Finland och Norge, och de norska delegerade — två av de ledamöter av Højesterett vilka i december 1940 nedlade sina ämbeten — ha ej på länge kunnat delta i våra förhandlingar. Visserligen ha de svenska, danska och finska delegerade i juni 1941 kunnat sammanträda under ett par veckor i Köpenhamn, och vi hoppas åter kunna träffas i höst, denna gång i Finland. Men tidsförhållandena ha tyvärr av flera skäl verkat fördröjande på vårt arbete, och helt naturligt vilja vi ogärna skilja oss från vår uppgift, innan vi haft tillfälle att grundligt dryfta alla de många och svåra problemen även med våra norska kolleger.

Vad särskilt angår skyddstiden, är läget följande.

Det brukar sägas, att en siffra sällan är en princip. I varje fall kan det med fog göras gällande, att det val mellan en trettioårig och en femtioårig skyddstid, varom här är fråga, knappast kan träffas med stöd av rent teoretiska grunder, hämtade från författarrättens egen natur.

Ur praktisk synpunkt har frågan om en utsträckning av skyddstiden långt mindre betydelse än jämförelsen mellan siffrorna 30 och 50 kunde ge anledning förmoda. De allra flesta litterära verk förlora nämligen sitt intresse innan trettio år förflutit från författarens död. Endast beträffande ett litet fåtal mästerverk gäller något annat. Om skyddet för dessa är det i realiteten som striden står, och här kan det enligt erfarenhetens vittnesbörd inträffa, att skyddstidens upphörande, medan mästarens närmaste anhöriga ännu äro i livet, leder till mycket stötande resultat. Robert Schumanns och Richard Wagners änkor levde i ekonomiskt betryck.

Det är ett fall av denna art, som föranlett professor Holmbäcks motion. Uppföranderätten till August Strindbergs dramatiska arbeten blir fri vid nästa årsskifte. Förlagsrätten till hans böcker fortbestår visserligen intill utgången av 1962, men uppföranderätten spelar numera ur ekonomisk synpunkt den ojämförligt största rollen. Och Strindbergs arvingar, särskilt hans yngsta dotter, sedan 1940 änka efter en norsk patriot, äro i högsta grad beroende av inkomsterna från Strindbergs litterära kvarlåtenskap.

Förslag om förlängning av skyddstiden för litterära verk pläga mötas av den invändningen, att en sådan förlängning i regel föga eller alls inte gagnar författarna, men dess mera deras förläggare. Som belägg för detta påstående brukar man hänvisa till det i motionen anförda exemplet beträffande den engelske skalden Milton. Denna invändning, som i äldre tid ägt sitt berättigande, har emellertid förlorat sin egentliga betydelse, sedan författarna börjat följa kroppssarbetarnas exempel och sammanslutit sig i organisationer för bevakande av gemensamma intressen. I varje fall äro här i landet förlagskontrakten i allmänhet ej längre så utformade, att förläggaren kan stoppa i sin ficka den vinst av skyddstidens förlängning, som är tillämnad författaren. Motionären har för övrigt ägnat särskild uppmärksamhet åt denna fråga, såsom framgår av § 2 i det av honom framlagda lagförslaget.

Såsom argument mot en förlängning av skyddstiden brukar även anföras, att därigenom till men för bildningssträvandena den tidpunkt framskjutes, då de ännu långt efter författarens död livskraftiga verken kunna förväntas bli tillgängliga för allmänheten i billigare upplagor. Erfarenheten visar emellertid, att skyddstidens utgång ej har den stora betydelse för prisbildningen, som man med stöd av teoretiska resonemang trott sig kunna förutspå. Med utgången av år 1927 utgick skyddstiden för litterära verk, tillkomna innan 1877 års lag angående äganderätt till skrift trätt i kraft, men någon större benägenhet att till allmänhetens tjänst sprida de frigivna verken i billiga upplagor förspordes icke. Anledningen härtill är lätt att förstå. Att utgiva en ny upplaga av ett verk, vars författare längesedan gått bort, är ytterst sällan en god affär. Risker för förlust är tydligen större, sedan verket blivit fritt och möjlighet sålunda föreligger, att andra komma på samma idé.

Beträffande frågan om rätten att uppföra dramatiska verk ligger saken något annorlunda till. Att teatrarnas biljettpriser skulle röna inverkan av skyddstidens längd har mig veterligen ej från något håll gjorts gällande. För teaterföretaget är det däremot av ekonomisk betydelse huruvida ett verk är fritt eller icke, och denna omständighet kan naturligtvis öva viss inverkan vid valet av repertoar. Beträffande det lilla fåtal verk, som i mer än trettio år överleva sin författare, torde emellertid nämnda förhållande ej hava synnerligen stor betydelse.

Liknande synpunkter göra sig gällande beträffande verkens utsändande i radio.

Frånsett Sovjet-Ryssland, äro Sverige, Bulgarien, Rumänien och Schweiz de enda europeiska stater, enligt vilkas lagstiftning skyddet upphör tidigare än femtio år från författarens död. I Schweiz har förslag om övergång till den längre skyddstiden framlagts för förbundsförsamlingen. Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk bygger på femtioårsregeln, men förpliktar ej de särskilda fördragsslutande staterna att uppställa denna regel. Den konferens för revision av konventionen, som var utsatt att hållas i Bruxelles 1935 men som på grund av det politiska läget tillsvidare fått anstå, skulle bland annat fatta ståndpunkt till ett förslag, enligt vilket femtioårsskyddet skulle bli obligatoriskt.

Det är att märka, att skyddstidens längd enligt Bernkonventionen ej beror enbart på författarens nationalitet eller hemvist utan även på belägenheten av den ort, där visst verk första gången publiceras. Om en rikssvensk författare låter sitt arbete tryckas hos ett förlag i Finland, blir sålunda författarrätten i konventionsstater, där femtioårsregeln gäller, skyddad tjugu år längre än om hans bok först blivit tryckt i Sverige. Har arbetet först publicerats här, gäller den kortare skyddstiden överallt även för översättningar av verket. I de stora kulturländerna, vilka allmänt ha längre skyddstid, fästes enligt uppgift visst avseende vid nämnda skillnad vid bestämmande av honoraret.

Viktigare är emellertid, att skyddstidens längd är av betydelse för skyddet ej blott av författarens ekonomiska utan även av hans ideella intressen. I sistnämnda hänseende tillerkänner den svenska lagen författaren rätt att gälla såsom upphovsman till verket och att fordra att detta ej framläggas för allmänheten i förvanskad skick. Efter författarens död ankommer det på hans rättssinnehavare att tillvarataga dessa intressen, men sedan de trettio åren gått till ända, är det slut med skyddet även för de ideella värdena. Om åtgärder ej vidtagas i motionens syfte, blir sålunda med 1943 års ingång fältet fritt för mer eller mindre profanerande åtgärder vid uppförande av Strindbergs verk på teatern eller på den vita duken.

Beträffande sådana litterära verk, som länge överleva sin upphovsman, är

sålunda en utsträckning av skyddstiden till femtio år av betydelse ur såväl ekonomisk som ideell synpunkt. Vid överläggningar i denna fråga mellan de nordiska delegerade har enighet vunnits angående den femtioåriga skyddstiden. Att delegerade för Danmark, Finland och Norge skulle ställa sig på denna ståndpunkt var att förutse. I dessa länder gäller redan den längre skyddstiden, tanken på en förkortning därav har icke veterligen från något håll framförts och sedan den ena kulturstaten efter den andra accepterat femtioårsregeln, kan det från svensk sida ej rimligen ifrågasättas, att grannländerna skulle för vinnande av nordisk rättsenhet gå mot strömmen på denna kardinala punkt.

Det är sålunda vi svenska delegerade, som förklarar oss beredda att tillstyrka anslutning från svensk sida till grannländernas från Bernkonventionen hämtade regel. Skälen för denna vår ståndpunkt äro främst följande.

Om också skillnaden i värde mellan den trettioåriga och den femtioåriga skyddstiden ur praktisk synpunkt ej är synnerligen stor, ställer sig saken, rent principiellt sett, annorlunda. Författare och andra det intellektuella arbetets män äro helt naturligt benägna att jämföra sitt läge med kroppsarbetarnas. Den frågan ligger därvid nära till hands: Vad skulle våra kroppsarbetare säga, om de på en central punkt vore sämre ställda än sina kamrater ej blott i grannländerna utan även i det stora flertalet andra kulturstater? I detta sammanhang förtjänar erinras, hurusom det direkta stöd, som svenska staten lämnar skönlitterära författare, är ytterst obetydligt i jämförelse med vad som består i andra länder. I Sverige är detta anslag för närvarande allenast 16,000 kronor, medan motsvarande siffra i övriga nordiska länder är väsentligt högre; i Danmark är den för närvarande inemot 100,000 kronor.

Härtill kommer en annan synpunkt, som enligt de svenska delegerades mening i och för sig har avgörande vikt. Sverige hör sedan länge till de länder, som vilja gå i första ledet, då det gäller att bygga upp en internationell rättsordning. Vår under de båda världskrigen konsekvent genomförda neutralitetspolitik ger oss också särskilda möjligheter att på detta område göra en gagnande insats. Men en internationell reglering kan ej på något område åvägbringas utan ömsesidiga eftergifter. Auktorrätten är ett gebit, där behovet av en sådan reglering är särskilt framträdande och betingelserna särskilt gynnsamma. Frågan om skyddstidens längd är en huvudpunkt på programmet, beträffande vilken stora ansträngningar gjorts för vinnande av en enhetlig lösning. I ett sådant läge skulle det ej väl överensstämja med Sveriges principiella inställning till det internationella samarbetet på rättslivets område, om vi här rede spärr mot utvecklingen. Av vad jag redan yttrat framgår, att det ej är tal om att uppoffra något ur svensk synpunkt särskilt värdefullt. Valet mellan de båda reglerna om skyddstidens längd är tvärtom för det allmänna av ganska underordnad betydelse.

De svenska delegerade ha därför utan tvekan stannat vid den lösning som redan valts av alla våra grannländer. I samband med en förlängning av skyddstiden böra emellertid vissa andra lagändringar genomföras. Sålunda böra vissa tvingande regler givas till förebyggande av att upphovsmannen till ett verk i en hastig vändning avyttrar sin rätt på alltför oförmånliga villkor. Författare och konstnärer förstå sig ofta ej på ekonomiska uppgörelser och kunna därför behöva visst skydd mot överrumpling. Vidare måste bestämmelser träffas i syfte att skydda kulturlivets och allmänhetens intressen mot olämpliga former för auktorrättens tillgodogörande. Radion, filmen och grammofonen ha här skapat en mångfald svårlösta problem, delvis av organisatorisk art.

Av det sagda följer, att ehuru auktorrättskommittén anser avgörande skäl tala för övergång till den internationellt vedertagna skyddstiden, kommittén ej är beredd att förorda en omedelbar lagstiftningsåtgärd av innehåll, att Sverige slutgiltigt förlänger skyddstiden, medan i övrigt allting i huvudsak får förbli vid det gamla.

Någonting sådant åsyftas ej heller med den Holmbäckska motionen. Den avser till en början endast författarrätten, ej rätten till musikaliska och konstnärliga verk m. m. Denna begränsning är av stor betydelse bland annat på den grund att medan äldre musikaliska verk spela en mycket stor roll vid återgivandet medelst mekaniska instrument såsom radio och grammofon, förhållandet är ett helt annat beträffande äldre litteratur. Vidare föreslår motionären ej en förlängning med tjugu utan allenast med fem år, och denna förlängning är ej avsedd att vara definitiv. Tankegången är i korthet följande. Auktorrättens hela problemkomplex ligger för närvarande i smältdegeln. Det är möjligt, att det pågående nordiska samarbetet på detta område leder till att Sverige ansluter sig till den allmänt accepterade femtioårsregeln. I ett sådant läge synes det vara angeläget att förebygga, att Strindbergs dramatiska arbeten så att säga tappas bort i skarven mellan den gällande och den blivande lagstiftningen. Sannolikt gör man ej professor Holmbäck någon orätt, om man uppfattar hans motion som en uppfordran till statsmakterna att hylla Strindbergs minne genom att bispringa hans närmaste och skydda hans verk mot förvanskning.

Tidsförhållandena ha här som på så många andra områden föranlett ett lagförslag av provisorisk natur. Den föreslagna åtgärden är ingalunda utan exempel i andra kulturstater och synes i förevarande fall väl kunna försvaras.

Birger Ekeberg.
